

УДК 342.721

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2020.10.20>

Бойко А.М.

*аспірант кафедри адміністративного права
юридичного факультету*

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕЖІ ПРАВОМІРНОГО ОБІГУ БІОМЕТРИЧНИХ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Межі та способи правомірному обігу персональних даних мають насамперед передбачати суб'єктний склад, який має доступ до таких персональних даних.

Особою, що має доступ до персональних даних із дозволу володільця або уклавши з ним відповідний договір, є третя особа відповідно до чинного законодавства України. У ст. 4 закріплюються суб'єкти, які пов'язані з персональними даними або мають до них доступ, зокрема йдеться про суб'єкта персональних даних, володільця персональних даних, розпорядника персональних даних і третю особу або ж Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [3].

Таким чином, законодавчо в Україні надається доступ до персональних даних, зокрема біометричних персональних даних, і до обробки біометричних персональних даних третім особам. Визначення поняття «треті особи» законодавчо закріплене у контексті доступу до персональних даних і пов'язаності третіх осіб із персональними даними, однак механізм забезпечення правомірному обігу персональних даних в українському законодавстві відсутній, тож потребує дослідження з погляду і національного законодавства, і міжнародного.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Питанню меж і способів правомірному обігу персональних даних за законодавством України та зарубіжних країн приділяли увагу науковці І. Арістова, А. Баранов, Н.І. Карпачова, Р.А. Майданик, А.В. Пазюк, О.О. Підпри-

гора, М.В. Різак, З.В. Ромовська, Р.О. Стефанчук, А.В. Туник, Н.В. Устименко та ін.

Формулювання завдання дослідження. Завдання наукової статті полягає у необхідності дослідження меж і способів правомірному обігу персональних даних за законодавством України та міжнародним законодавством.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи межі правомірності обігу біометричних персональних даних і персональних даних загалом, слід звернути увагу на положення нормативно-правових актів, які ці межі визначають, зокрема положення Основного Закону України щодо відповідних персональних даних.

Відповідно до ст. 29 Конституції України кожна особа має право на свободу й особисту недоторканність, що розповсюджується і на персональні дані особи, а отже, обмежує доступ до них. Так само згідно зі ст. 32 Конституції України передбачається неприпустимість збирання, зберігання, використання та поширення інформації про особу без її згоди, окрім випадків, визначених законом, і тільки в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. Останнє положення Конституції України чітко відносить до захищеної державою інформацію про персональні дані та встановлює межі правомірності її обігу.

Однак інформація як поняття у Конституції України закріплена також у ст. 34, адже визначає право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Однак персональні дані не є

просто інформацією, тож не слід відповідне положення окремо застосовувати до регулювання використання, збирання, зберігання й обробки персональних даних, а тим більше біометричних персональних даних.

Розвиток інформаційних технологій сьогодні є передумовою обміну інформацією, результатом становлення інформаційного суспільства, з одного боку, а з іншого – є ризиком порушення чинного законодавства України у питанні захисту персональних даних і біометричних персональних даних.

Окрім національного законодавства, питання врегулювання меж правомірного обігу персональних даних і біометричних персональних даних закріплене у Загальній декларації прав людини 1948 р., а саме ст. 12 визначеного міжнародного нормативно-правового акта зазначає, що «ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції або на його честь і репутацію, адже кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань» [1].

Так само відповідно до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., а саме ч. 1 ст. 8 кожного регламентується право на повагу до свого приватного і сімейного життя, а також до свого власного житла і власної кореспонденції [2].

У контексті дослідження меж правомірного обігу персональних даних науковець А.В. Пазюк визначає, що поняття інформаційної безпеки як такої має структуру і склад, до якої слід віднести і порядок збору, а також порядок обробки персональних даних, і питання комунікативної, фізичної, а також територіальної приватності як складові частини приватності, властиві кожній особі у процесі життя, адже всі ці вищезазначені речі дійсно підлягають інформаційній безпеці [4, с. 10].

Питання доступу до персональних даних особи та наявність законодавчого обмеження

доступу не є достатнім у контексті захисту власних персональних даних. У багатьох зарубіжних країнах на законодавчому рівні закріплений порядок контролю власником персональних даних використання таких даних третьою особою, а також виправлення останніх. Дійсно, відповідний механізм контролю використання й обігу власних персональних даних ефективно б доповнив правове регулювання правомірності використання й обігу персональних даних в Україні.

Таким чином, відсутність механізму контролю власником персональних даних їх використання чи обігу є наслідком неможливості або ж підставою неможливості власноруч обмежити обсяг використання власних персональних даних або ж біометричних персональних даних державою чи третіми особами тощо.

Біометричні персональні дані є чутливим видом персональних даних, тож потребують посиленого режиму захисту, адже становлять інформацію про походження, характеристики здоров'я особи, про погляди тощо, однак в Україні посилений режим захисту біометричних персональних даних відсутній, тож і про межі правомірного обігу таких даних дуже важко говорити [7, с. 97–102].

Щодо досвіду інших країн, зокрема Сполучених Штатів Америки, то питання меж правомірного обігу персональних даних врегульовується такими нормативно-правовими актами, як Закон «Про свободу інформації» (The Freedom of Information Act) 1966 р. [8] та Закон «Про надання кредитної інформації про покупця» (The Fair Credit Reporting Act) [9], а також Закон США «Про конфіденційність» (The Privacy Act) 1974 р. Відповідні нормативно-правові акти не лише передбачають положення про правомірне використання, збір, обіг, зберігання та захист персональних даних, а й закріплюють механізми запобігання протиправним діям із боку третіх осіб у питанні використання біометричних даних особи та персональних даних загалом [10].

Із положень нормативно-правових актів США у контексті захисту персональних даних випливає, що вони направлені на те, що інформація особи має захищатися незалежно від виду носія визначеної інформації. Реалізуються такі положення за допомогою закріплених законодавством США принципів.

Зокрема, Закон «Про захист онлайнових персональних даних дітей» (COPPA) є ефективним регулятором у США питань використання як біометричних персональних даних, так і персональних даних загалом в Інтернеті [11]. Положення зазначеного закону закріплюють заборону збирати та використовувати персональні дані про дітей віком до 13 років у мережі Інтернет без отримання згоди на це батьків, однак, на жаль, в Україні такі норми відсутні, хоч і є дуже необхідними у світлі розвитку інформаційних технологій. Також цей нормативно-правовий акт США містить положення, обов'язкові для Інтернет-ресурсів, які збирають інформацію, зокрема персональну чи біометричну, особливо про дітей.

У Федеративній Республіці Німеччина Закон «Про захист даних у галузі адміністративного управління» закріплює високу ефективність правового захисту, а також питання врегулювання зберігання, обробки та використання, захисту персональних даних, навіть незважаючи на те, що він був прийнятий у 1970 р. Досягнення цього нормативно-правового акта – насамперед закріплення превентивних дій у контексті захисту персональних даних, а також можливість громадянами обирати власного Уповноваженого із захисту персональних даних, що контролюватиме питання законного використання, збору, обігу і захисту персональних даних, зокрема біометричних персональних даних осіб у Німеччині [6].

Вже у 1991 р. у Німеччині було прийнято Закон «Про захист персональних даних», а у 1997 р. – Акт захисту інформації в телекомунікації, тож відповідні нормативно-правові акти, окрім забезпечення зовнішнього контролю за персональними даними [6], закрі-

плює умови інформації та комунікаційних послуг у Німеччині [12].

Французький досвід забезпечення меж правомірного обігу персональних даних полягає в ефективній роботі Уповноваженого із питань захисту персональних (відповідно «номінативних») даних. Його повноваження і порядок їх реалізації закріплені у профільному Законі Франції «Про інформатику, картотеки та свободи», чинному від 6 листопада 1978 р., який забезпечує закріплення механізмів збору, зберігання, а також обробки персональних даних, їх використання, так само як і біометричних персональних даних. Контроль за таким механізмом здійснюється спеціально створеним органом контролю – Національною комісією з інформатики, яка контролює відносини та різні бази даних із персональними і біометричними персональними даними.

Вітчизняною правовою доктриною приділяється вкрай мало уваги дослідженню міжнародного співробітництва, пов'язаного з передачею персональних даних іноземним третім особам у контексті останніх законодавчих змін і тенденцій розвитку автоматизованих алгоритмів аналізу персональних даних.

Дослідивши зарубіжну практику, необхідно запропонувати визначення поняття «третьої особи» задля врегулювання меж правомірного обігу персональних даних, адже саме треті особи мають доступ до персональних даних. Тож слід внести зміни до Закону України «Про захист персональних даних», і поняття «третья особа» у ст. 2 визначити як будь-яку особу, котрій володільцем чи розпорядником персональних даних здійснюється передача персональних даних, за винятком суб'єкта цих персональних даних та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (у випадках виконання ним функцій із контролю захисту персональних даних) і котра здійснює подальший обіг та обробку персональних даних у межах, визначених договором передачі, та за згодою суб'єкта персональних даних або за законом [5, с. 23].

Сьогодні чинним законодавством України не визначено прав та обов'язків третіх осіб, що могло б забезпечити ефективність процесу обігу й обробки персональних даних, гарантії на недоторканність таких персональних даних.

Висновки. Із положень Закону України «Про захист персональних даних» випливає, що треті особи мають право отримувати персональні дані від володільців і розпорядників персональних даних у межах, визначених умовами згоди суб'єктів цих персональних даних, а також обробляти дані у межах визначеної попередньо мети, формувати бази даних, корегувати дані зі згоди власника / розпорядника, знищувати чи видаляти персональні дані у випадках, визна-

чених чинним законодавством, чи у визначених випадках набувати прав володільця / розпорядника персональних даних.

Таким чином, слід констатувати, що межі правомірного обігу персональних даних в Україні врегульовано, однак, на нашу думку, не достатньо і не якісно. Загалом в Україні наявні законодавчі акти, які регулюють питання захисту біометричних даних, у т. ч. безпосередньо і меж правомірного обігу біометричних персональних даних, зокрема Закони України «Про захист персональних даних», «Про Єдиний державний демографічний реєстр і документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Анотація

Наукова стаття присвячена дослідженню питання обігу біометричних персональних даних за законодавством України. У статті зазначено, що обіг біометричних персональних даних є ознакою розвитку інформаційних технологій, які є передумовою обміну інформацією, результатом становлення інформаційного суспільства й одночасно ризиком порушення чинного законодавства України у питанні захисту біометричних персональних даних. Проаналізовано положення Закону України «Про захист персональних даних» у контексті права отримувати персональні дані, права обробляти дані, права знищувати чи видаляти персональні дані та набувати прав персональних даних. Досліджено межі правомірного обігу біометричних персональних даних в Україні, положення Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. у контексті права на повагу до свого приватного життя, а також положення Загальної декларації прав людини 1948 р. у контексті заборони безпідставного втручання в особисте життя людини. Стаття містить аналіз законодавчого регулювання правомірного обігу персональних даних. У контексті дослідження зарубіжного досвіду правомірного обігу біометричних даних розглянуто положення Закону Сполучених Штатів Америки «Про захист онлайн персональних даних дітей», Закону Федеративної Республіки Німеччина «Про захист даних у галузі адміністративного управління», Закону Франції «Про інформатику, картотеки та свободи», було запропоновано в українському законодавстві закріпити визначення поняття «третьої особи» для врегулювання меж правомірного обігу персональних даних.

Ключові слова: межі правомірного обігу персональних даних, межі правомірного обігу біометричних персональних даних, треті особи, володільці персональних даних, розпорядники персональних даних.

Boyko A.M. Boundaries of lawful circulation of biometric personal data under the legislation of Ukraine

Summary

The scientific article is devoted to the research of the issue of the circulation of biometric personal data according to the legislation of Ukraine. The article states that the circulation of biometric personal data is a sign of the development of information technologies, which is

a prerequisite for the exchange of information, the result of the formation of the information society and at the same time the risk of violation of the current legislation of Ukraine on the protection of biometric personal data. The article provides an analysis of the provisions of the Law of Ukraine “On Personal Data Protection” in the context of the study of the right to receive personal data, the right to process data, the right to delete or delete personal data and to acquire the rights of personal data. The article explores the limits of legitimate circulation of biometric personal data in Ukraine. The provisions of the 1950 European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms were examined in the context of the right to respect for one’s private life, as well as the provisions of the Universal Declaration of Human Rights of 1948 in the context of the prohibition of unjustified interference with one’s private life. The article contains a study of legislative regulation of the lawful circulation of personal data. In the context of the study of foreign experience in the legal circulation of biometric data, the article contains an analysis of the provisions of the Law of the United States of America “On the protection of online personal data of children”, the Law of the Federal Republic of Germany “On the protection of data in the field of administrative management”, the Law of France “On Informatics, Filing Files and Freedoms”, Which is why it was proposed in Ukrainian legislation to fix the definition of “third party” to regulate the boundaries of the legitimate circulation of personal data.

Key words: limits of lawful circulation of personal data, limits of lawful circulation of biometric personal data, third parties, owners of personal data, managers of personal data.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини : Міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04 листопада 1950 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про захист персональних даних. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
4. Пазюк А.В. Захист прав людини стосовно обробки персональних даних: міжнародні стандарти / МГО Прайвесі Юкрейн. Київ : Інтертехнодрук, 2000. С. 10.
5. Різак М.В. Права та обов’язки третіх осіб у відносинах обігу та обробки персональних даних в Україні. *Віче*. 2014. № 4. С. 23.
6. Теремецький В.І., Цвірюк Д.В. Застосування зарубіжного досвіду правового захисту персональних даних в Україні. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/662>.
7. Тунік А.В. Захист персональних даних: аналіз національного законодавства. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 8. С. 97–102.
8. The Freedom of Information Act. 2013. URL: http://www.justice.gov/oip/foia_updates/Vol_XVII_4/page2.htm.
9. The Fair Credit Reporting Act. 2013. URL: <http://www.ftc.gov/os/statutes/031224fcra.pdf>.
10. The Privacy Act of 1974. 2013. URL: www.justice.gov/opcl/privstat.htm
11. U.S. Department of Health & Human Services. Health Insurance Portability and Accountability Act of 1996. URL: <https://www.cms.gov/HIPAAGenInfo/Downloads/HIPAAALaw.pdf>.
12. Teleservices Data Protection Act URL: <http://ourworld.compuserve.com/homepages/ckuner/multimd3.htm>.